

”אל תסתר פניך ממני” – למבנהו של מזמור כ”ז

מזמור כ”ז בתהילים זכה להיות אחד המזמורים הנאמרים בפי כול, כל אחד לפי מנהג עדתו. עם זאת, על מבנהו מרחף סימן שאלה משמעותי.

- (א) לָדָד ה' אֹרִי וְיִשְׁעֵי מִמִּי אֵיכָא ה' מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד.
- (ב) בְּקֶרֶב עָלֵי מְרַעִים לֶאֱכֹל אֶת בְּשָׂרֵי צָרִי וְאֵיבֵי לִי הִמָּה כְּשֶׁלּוֹ וְנִפְלוּ.
- (ג) אִם תִּחְנֶנָּה עָלַי מִחֲנָה לֹא יִירָא לְבִי אִם תִּקְוֶם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אָנִי בּוֹטָח.
- (ד) אַחַת שְׂאֵלְתִי מֵאֵת ה' אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שְׁבִתִּי בְּבֵית ה' כֹּל יְמֵי חַיִּי לְחַזוֹת בְּנֶעֱם ה' וּלְבַקֵּר בְּהִיכְלוֹ.
- (ה) כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֶפֶה בְּיוֹם רָעָה יִסְתַּרְנִי בְּסִתְרֵי אֶהְלוּ בְּצוֹר יְרוּמִמְנִי.
- (ו) וְעֵתָה יְרוֹם רֹאשִׁי עַל אֵיבֵי סְבִיבוֹתַי וְאֲזַבְּחָהּ בְּאֶהְלוּ זִבְחֵי תְרוּעָה אֲשִׁירָה וְאֲזַמְרָה לֵה'.
- (ז) שְׁמַע ה' קוֹלִי אֶקְרָא וְחַנּוּנִי וְעֲנֵנִי.
- (ח) לֵךְ אָמַר לְבִי בְקִשׁוּ פָנַי אֶת פְּנֵיךְ ה' אֲבַקֵּשׁ.
- (ט) אֵל תִּסְתַּר פְּנֵיךְ מִמֶּנִּי אֵל תֵּט בְּאֵף עֲבֹדְךָ עֲזַרְתִּי הֵייתָ אֵל תִּטְשֵׁנִי וְאֵל תַּעֲזֹבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי.
- (י) כִּי אֲבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יֹאסֶפְנִי.
- (יא) הוֹרְנֵי ה' דֶּרֶךְךָ וְנַחֲנִי בְּאֶרֶחַ מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרִי.
- (יב) אֵל תִּתְנֶנִּי בְּנֶפֶשׁ צָרִי כִּי קָמוּ בִי עֲדֵי שֶׁקֶר וַיִּפַּח חָמָס.
- (יג) לֹיְלָא הָאֲמַנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים.
- (יד) קוּה אֵל ה' חֲזַק וַיֵּאֱמַץ לְבָבְךָ וְקוּה אֵל ה'.

שינוי האווירה הקיצוני במזמור מעלה בפנינו מיד את השאלה על אחידותו. הוא פותח באווירה אופטימית, המתארת חיי בטחון ושלווה, כך שאין למשורר תפילה אחרת מלבד הרצון שמצב זה ימשך לנצח. לפתע, ללא כל הכנה או סיבה, האווירה משתנית לחלוטין. את מקום הרועג תופס הפחד, והמשורר משדר מצוקה קיומית תוך תפילה נואשת להצלתו. עם זאת, המזמור מסתיים באווירת ביטחון ואמונה בטוב הצפון בעתיד.

השינוי הדרמטי בין חלקיו, ללא קשר נראה לעין, פתח את הפתח להצעה כי מדובר כאן במזמורים שונים שאוחדו, ולא במזמור אחד. גם אלו שדגלו באחדותו הודו בדבר היותו מורכב משתי חטיבות נפרדות, אלא שהתקשו בפשר הקשר ביניהן. השלמת חוסר זה נעשתה לא פעם מתוך הרהורי הלב של הכותב, שאין להם סימוכין

של ממש במבנה המזמור עצמו.¹ על אף שחידה זו לא נעלמה מעיני איש, ננסה לתרום את חלקנו בפתרונה של תעלומה מקראית זו.

מבנה הפנימי של המזמור

בד בבד עם שינוי האווירה לאורכו של המזמור, ניתן להצביע אף על שינוי לשוני ברור שיעזור לנו בחלוקתו, והוא היחס לקב"ה בלשון נסתר או נוכח, המאשש את חלוקת המזמור לשלושה חלקים.

1. א-ו: לשון נסתר לקב"ה.
2. ז-יב: לשון נוכח.
3. יג-יד: לשון נסתר.²

1. כך מתאר זאת מ' וייס בספרו **אמונות ודעות במזמורי תהלים**, ירושלים תשס"א, עמ' 61. לדוגמה, הוא מצטט את דעת רידרבוס, הטוען שמזמור זה חובר לרגל יום השנה לעליית מלך על כס המלוכה, ובטקס שכזה, לדעתו, ייתכנו קולות צהלה לצד תחינות. עוד ציטט את דעת קראוס המתאים מזמור זה לנאשם חף מפשע הנרדף על לא עוול בכפו, המתאר את ביטחונו בזכאותו לצד מציאותו הקיומית רוויית החששות. וייס עצמו מציע, שהמשורר שוקע בתיאור המצב המבוקש עד כדי התחושה שזהו מצבו העכשווי. תחושה זו אף מביאה אותו לידי שירת הודאה. הרגשה זו נדחת פתאום בהיזכרו במציאות הממשית, ולכן הוא פוצח בזעקת תפילה, הגורמת אף לשינוי ביחסו לקב"ה ולפנייה אליו בלשון נוכח. ברם, גם השערה זו אין לה תימוכין של ממש בפסוקים. הסבר זה בעצם הופך את התמיהה עצמה לפתרון. פ' מלצר (**פני ספר תהלים**, ירושלים תשמ"ג, עמ' סג) רואה את עיקר הקושי בהשתלשלות העניינים ההפוכה במזמור. בדרך כלל אנו מוצאים תפילה שהופכת להודאה על הישועה, ולא להפך. הוא נדחק לומר, כי אין זה מן הנמנע להבין גם סדר עניינים שכזה, שכן מפאת סערת רגשותיו של המשורר והשתפכות לבו אין אנו צריכים לתור אחר הדרגה הגיונית בדבריו. ברם, הדוחק בדבריו גלוי לעין.

2. פרט זה מקשה על הצעות המתעלמות ממנו. לדוגמה, על פי הצעתו של ע' חכם (**ספר תהלים עם פירוש דעת מקרא** א, ירושלים תשל"ט), חלקו הראשון של המזמור הוא פסוקים א-ג, והחלק השני כולל את משאלתו של דוד (ד-ו). לדעתו פסוק ה הוא המשך משאלת המשורר המובאת בפסוק ד. המילה "אבקש" היא בבחינת "מושך עצמו ואחר עמו", והמשורר מבקש שה' יצפנהו בסוכו ביום רעה. לפי ביאור זה, החלק השלישי הוא פירוט משאלתו של המשורר, הנמשך מפסוק ז ועד לסיומו של המזמור. ועם כל זאת לא עלה בידו למצוא את הרצף וההשתלשלות ההגיונית בין חלקי המזמור, ובסיכום הוא כותב כי אחרי שהמשורר מביע את ביטחונו בישועתו ומבטיח להודות לה', הוא מתעורר מחזונו וחוזר למציאות הקיומית שלו ולאיומים על חייו, ופותח בתפילה להצלתו (מעין הצעתו של מ' וייס שצוינה לעיל). רוח הצעה זו נקט גם א' בזק ('לדוד ה' אורי וישעיו...'), דף קשר – **ישיבת הר עציון** 875, תשס"ב). לדעתו, החלק השני של המזמור (פס' ד-ו) מאופיין בחשש מפני הצרות העתידיות, ולכן מתפלל בו המשורר: "כי יצפנני בספּה ביום רעה...". ברם, לא הבנתי במה שונה פסוק זה מהמובע מיד עם תחילת המזמור (פס' ב) "אם תחנה עלי מחנה...", ובעיקר היאך משתלב פסוק ו בחלק זה של המזמור. מעבר לקשיים בחלוקה זו לעיל.

”אל תסתר פניך ממני” – למבנהו של מזמור כ”ז

את הקשר בין החטיבה הראשונה והשנייה של המזמור, וממילא את המפתח להבנת המזמור כולו, יש למצוא, לדעתנו, בעיקרון פרשני שפיתח רשב”ם. בנוגע למספר מקומות מוקשים בתורה ייסד רשב”ם את הקביעה כי לעתים המקרא מקדים פרט, כדי להקדים תשובה לקושי שעתיד להתעורר במהלך קריאת הפסוקים העוקבים לפרט זה.

אך זהו עיקר פשוטו לפי דרך המקראות, שרגיל להקדים ולפרש דבר שאין צריך בשביל **דבר הנזכר לפניו במקום אחר**. כדכתיב ‘שם וחם ויפת’ (בראשית ט’, יח), וכתב ‘וחם הוא אבי כנען’ (שם), אלא מפני שכתב לפניו ‘ארור כנען’ (שם, כה), ואילו לא פורש תחילה מי כנען, לא היינו יודעים למה קללו נח.³

ברצוננו להציע, כי כלל זה הוא המפתח לפתרון מבנה המזמור שבו אנו עוסקים. לדעתנו, המזמור נפתח בפסוק ז. זהו מזמור שנכתב מתוך מצוקה, ובו משווע המשורר לישועה. הפסוקים שקדמו למזמור באים להקדים תשובה לשאלה המתעוררת תוך כדי קריאתו, על דרך “וחם הוא אבי כנען”. זהו אפוא עיקרו של המזמור:

שמע ה' קולי אקרא וְחַנְנִי וְעֲנֵנִי. לֵךְ אִמְרָ לְבִי בְקִשׁוּ פָנֶי אֶת פְּנֵיךָ ה' אֲבַקֵּשׁ. אֵל תִּסְתַּר פְּנֵיךָ מִמֶּנִּי אֵל תֵּט בְּאֵף עֲבָדְךָ עֲזַרְתִּי הִייתָ אֵל תִּטְשֵׁנִי וְאֵל תַּעֲזֹבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יִאֲסֹפֵנִי. הוֹרְגֵנִי ה' דִּרְכֵךְ וְנַחֲנִי בְּאֶרֶץ מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרֵי. אֵל תִּתְּנֵנִי בְּנַפְשׁ צָרִי כִּי קָמוּ בִי עַדֵי שֶׁקֶר וַיִּפַּח חֲמָס. לֹאֵל הָאֲמֵנָתִי לְרָאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים. קוּהָ אֵל ה' חֲזַק וַיֵּאֱמַץ לְבָבְךָ וְקוּהָ אֵל ה' (פס' ז-יד).

בצרתו פונה המשורר לאלוהיו. מדוע דווקא לו? ייתכן שתשובת שאלה זו מובנת מאליה. אל מי ישווע האדם בעת צרתו, אם לא לאלוהיו?! ברם, מעיון בדברי המשורר אנו מגלים תשובה שונה.

המשורר מציין במילותיו “עזרתי היית” כי אלוהיו כבר היה בעזרו בעבר, ומתוך כך מייחל הוא שלא יטשנו אף עתה. ברם, המשורר אינו מפרט את ההקשר שבו היה אלוהיו בעזרו. פירוט זה נמצא בפתח המזמור, כהקדמה לבקשת המשורר לסיוע, על דרך “וחם הוא אבי כנען”. מתברר שקמו עליו מרעים לאכול את בשרו, אך צורו היה לו לאור ולישועה, והמה כשלו ונפלו.

מכוחם של תקדימים אלו שואב המשורר את העוז לזעוק שוב להצלתו: “עזרתי היית! אל תטשני ואל תעזבני אלהי ישעי!”. מעתה מבנה המזמור נהיר. הוא פותח באווירת שלווה וביטחון. ברם, מהמשך המזמור אנו מבינים כי אווירה זו היא נחלת

3. רשב”ם, מהד' ראזין, בראשית א', א. דברי רשב”ם אלו נאמרו ביחס לסיפור בבראשית ט', יח-כז, כדי לנמק את אזכור ייחוסו של כנען לאביו חם בנקודת הפתיחה של הסיפור, ללא כל צורך נראה לעין. דוגמה נוספת לשימוש בכלל זה מופיעה בפירוש רשב”ם לדברים א', ב, עין שם.

העבר. תיאורה משמש אפוא את הקורא להבין את פנייתו של המשורר בצרתו המתרגשת עליו כעת, תוך כדי סמיכתו על הצלתו בעבר.

"אל תתנני בנפש צרי"

אמנם, שני הפסוקים האחרונים של המזמור משדרים לפתע תקווה. לפיענוחם, תוך השלמת התמונה, ניטיב לעשות אם נצליח לאתר את התקופה שבה נכתב המזמור. המזמור משדר מצוקה קיומית, אך בכך אינו יחידי בספר תהילים. נמקד את עיוננו בפסוק יג:

לֹא אֶמְנָתִי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים.

מעיון בתנ"ך אנו מוצאים, כי הביטוי "ארץ חיים" מתייחס לעולמנו אנו, שבו מתהלכים אנשים חיים, אך לעתים, ייתכן לנסוך בו משמעות נוספת כרמז לארץ ישראל, אם ההקשר תומך בכך, ומשתלב בתמונה הכללית של המזמור. לדוגמה במזמור קט"ז (פס' ט):⁴

אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאֶרְצוֹת הַחַיִּים.

וביאר זאת רש"י:

בארצות החיים – ארץ ישראל, שגרשוני אויבי ורודפי ממנה בימי שאול, ועל כרחם חזרתי.

כדי לבחון אם גם במזמורנו תיתכן משמעות נוספת שכזו, עלינו לחפש רמזים נוספים במזמור המכוונים אותנו לתקופת כתיבתו. מסקירת חייו של דוד אנו לומדים, כי מספר פעמים הוכרח לגלות. הוא ברח לגת מפני רדיפות שאול (שמ"א כ"ז) וחצה את הירדן מפני אבשלום (שמ"ב י"ז). נראה כי עיון בפסוק נוסף במזמורנו יחשוף לפנינו את התמונה המלאה, וישלב את פסוק יג בהקשר המלא של התקופה:

כִּי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יֶאֱסֹפֵנִי (פס' י).

עתה עלינו לתור אחר גלותו של דוד, שהכריחה אותו להיפרד מהוריו:

וַיִּקֶם דָּוִד וַיִּבְרַח בַּיּוֹם הַהוּא מִפְּנֵי שְׂאוּל וַיָּבֵא אֶל אַכִּישׁ מֶלֶךְ גֹּת. וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי אַכִּישׁ אֵלָיו הֲלוֹא זֶה דָּוִד מֶלֶךְ הָאָרֶץ הַלּוֹא לָזֶה יַעֲנוּ בְּמַחֲלוֹת לְאֹמֶר הִנֵּה שְׂאוּל בָּאֵלָפוֹ [בְּאַלְפֵי קָרִי] וְדָוִד בִּרְבַבְתּוֹ [בְּרַבְבְּתֵי קָרִי]. וַיִּשֶׁם דָּוִד אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּלִבּוֹ וַיֵּרָא מֵאֵד מִפְּנֵי אַכִּישׁ מֶלֶךְ גֹּת. וַיִּשְׁנֶנּוּ אֶת טַעְמוֹ בְּעֵינֵיהֶם וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם וַיִּתְּנוּ קוֹלָם [וַיִּתְּנוּ קוֹלָם] עַל דַּלְתוֹת הַשַּׁעַר וַיִּוָּרְדוּ רִירוֹ אֶל זִקְנֹו. וַיֹּאמְרוּ אַכִּישׁ אֶל עֲבָדָיו הִנֵּה תִּרְאוּ אִישׁ מִשְׁתַּגֵּעַ לְמָה תִּבְיָאוּ אֹתוֹ אֵלָי. חֲסֹר מִשְׁגָּעִים אָנִי כִּי הִבְאַתֶּם אֶת זֶה לְהַשְׁתַּגֵּעַ עָלַי הֲזֶה יְבוֹא

4. עוד דוגמות: ישעיהו נ"ג, ח; ירמיהו י"א, יט, עיין ברד"ק, בשני המקומות. מקור נוסף ביחזקאל כ"ו, כ.

”אל תסתר פניך ממני” – למבנהו של מזמור כ”ז

אֶל בֵּיתִי. וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם וַיִּמְלֹט אֶל מְעֵרַת עֲדָלָם וַיִּשְׁמְעוּ אָחִיו וְכָל בֵּית אָבִיו וַיָּרְדוּ
אֵלָיו שָׁמָּה. וַיִּתְקַבְּצוּ אֵלָיו כָּל אִישׁ מִצֹּק וְכָל אִישׁ אֲשֶׁר לוֹ נֶשֶׂא וְכָל אִישׁ מֵרַגֵּל וַיְהִי
עֲלֵיהֶם לְשֹׁר וַיְהִיו עִמּוֹ כְּאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ. וַיֵּלֶךְ דָּוִד מִשָּׁם מִצְפָּה מוֹאָב וַיֵּאמֶר אֶל מֶלֶךְ
מוֹאָב יֵצֵא נָא אָבִי וְאִמִּי אִתְּכֶם עַד אֲשֶׁר אֲדַע מָה יַעֲשֶׂה לִּי אֱלֹהִים. וַיִּנָּחֵם אֶת פְּנֵי
מֶלֶךְ מוֹאָב וַיֵּשְׁבוּ עִמּוֹ כָּל יְמֵי הַיּוֹת דָּוִד בְּמִצְדָּה (שמ”א כ”א, יא - כ”ב, ד).

נראה כי הצלחנו לאתר את שעת אמירת המזמור. תוך כדי מסע נודויו מרדיפות שאול חונה דוד במצודה. מדאגתו מה ילד יום נאלץ להיפרד מהוריו ולהפקידם בידי מלך מואב. אותה שעה התפנה דוד לזעוק אל ה' על מר גורלו, לדעת, כדבריו, ”מה יעשה לי אלהים”.

”קוה אל ה'”

מספר שמואל עולה, כי תשובתו של ה' לא איחרה לבוא. בפסוק העוקב לציטוט הקודם מסופר כך:

וַיֵּאמֶר גַּד הַנְּבִיא אֶל דָּוִד לֹא תֵשֵׁב בְּמִצְדָּה לְךָ וּבָאתָ לְךָ אֶרֶץ יְהוּדָה וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיָּבֵא יַעֲר
חֶרֶת (שם, ה).

כעת נוכל להשלים את ביאור מבנה המזמור, עם הסבר החלק השלישי, החותם אותו. ברצוננו לטעון, כי הפסוקים האופטימיים המביעים ביטחון ואמונה בהצלה נוספו למזמור מאוחר יותר, עת חזר דוד לארץ. לאחר קריאות נואשות להצלתו, נענה דוד על ידי ה' באמצעות גד הנביא. אמנם אין בהוראת הנביא בשורת הצלה, אך בעצם נתינתה מתבשר דוד כי ה' מודע למצבו ומנחהו בדרך אמת. בהתאם לכך, אף אין המזמור מסיים בהודאה על ההצלה, אלא רק בביטחון מלא כי ה' יוציאנו מאפלה לאורה.

לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים. קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'.

הבנת הרקע ההיסטורי לפסקה זו תסייע להבין אף את תוכנה. בשובו לארץ חושף דוד את בקשתו בנכר, לזכות לשוב לארץ החיים לשלום. מעתה, לאחר שובו לארץ במצוות הנביא, מבין הוא שעל אף שלא נשלמה הצלתו, דורך הוא בבטחה בנתיב המוביל אליה. ביטחון זה הוא המאפשר לו לקרוא בקול בסיום המזמור, כי התקווה אל ה' היא הפתח להצלה, והצלה זו אך תגבר ככל שיתמיד בדרך זו.

”ה' אורי וישעי ממי אירא”

מדברינו עולה כי המזמור מתייחס לשלוש תקופות שונות בחיי המשורר. המזמור עצמו נכתב בעת צרה. אמנם, הוא פותח בתיאור השלווה שקדמה לצרה זו, ואילו חלק הסיום נכתב לאור שחר הישועה המפציע ועולה, לאור ההתפתחויות

ההיסטוריות. התפתחות זו נוסכת ביטחון במשורר, כי ההצלה שאך החלה עוד תגבר ותלך.

על אף כל זאת, עדיין מנסרת שאלה באוויר. מדוע בנה דוד כך את המזמור? מדוע ביכר לבנות את המזמור בצורת חידה הדורשת פיענוח ולא באופן מסודר וברור?

דומה, שאם נשוב להעייף מבט באירועי התקופה, נמצא פתרון לתמיהתנו. דוד החל את דרכו כנער אלמוני, שנשלח לפקוד לשלום את אחיו במערכה אל מול פלשתים. הוא מבחין בגליית מחרף את ישראל, ומרהיב עוז בנפשו להילחם נגדו. אל מול השריון והנשק שבידי גליית מכריז דוד:

וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָּא אֵלַי בְּחָרֵב וּבְחַנְיָה וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָּא אֵלַיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי מַעְרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָרַפְתָּ. הַיּוֹם הַזֶּה יִסְגָּרְךָ ה' בְּיָדֵי וְהִכִּיתֶךָ וְהִסְרֵתִי אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֵלְיֶיךָ וְנָתַתִּי פֶגֶר מַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְלַחַיִּית הָאָרֶץ וַיִּדְעוּ כָּל הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל. וַיִּדְעוּ כָּל הַקְּהָל הַזֶּה כִּי לֹא בְּחָרֵב וּבְחַנְיָה יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לַה' הַמַּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ (שמ"א ז', מה-מז).

הניצחון היה מושלם. לאחריו, שוב לא היה עוד נער אלמוני. הנשים המשחקות שרו לכבודו "הכה שאול באלפו ודוד ברבבותיו" (שם ז', ח, ז). קרנו של דוד עלתה, והוא מצא חן בעיני כל העם ובעיני עבדי שאול (שם, ה). ברם, עלייה מטאורית זו הייתה לצנינים בעיני שאול. הוא מנסה להיפטר מדוד, בתחילה בעקיפין (שם, כה), ומשכלו כל הקיצין – אף במישרין:

וַתְּהִי רוּחַ ה' רָעָה אֶל שָׁאוֹל וְהוּא בְּבֵיתוֹ יוֹשֵׁב וְחַנְיָהוּ בְּיָדוֹ וְדָוִד מִנְּגֵן בְּיָד. וַיִּבְקֹשׁ שָׁאוֹל לְהַכּוֹת בְּחַנְיָה בְּדָוִד וַיִּפְטֹר מִפְּנֵי שָׁאוֹל וַיֵּךְ אֶת הַחַנְיָה בַּקִּיר וְדָוִד נָס וַיִּמְלֹט בְּלִילָה הַזֹּאת. וַיִּשְׁלַח שָׁאוֹל מַלְאָכִים אֶל בֵּית דָּוִד לְשַׁמְרוֹ וְלְהַמִּיתוֹ בַּבֶּקֶר וַתִּגַּד לְדָוִד מִכָּל אֲשֶׁתּוֹ לֵאמֹר אִם אֵינְךָ מִמְּלֹט אֶת נַפְשְׁךָ הַלַּיְלָה מִחַר אַתָּה מוֹמֵת. וַתִּרְדַּךְ מִיכָל אֶת דָּוִד בְּעַד הַחֲלוֹן וַיִּלַּךְ וַיִּבְרַח וַיִּמְלֹט (שם י"ט, ט-יב).

על אף שיונתן, בנו של שאול, עדיין את דוד על כוונותיו הרעות של אביו, לא חש דוד מעולם מאוים בפועל. אף אפשר שלא ייחס חשיבות לאזהרות רעו. מה עוד, שיונתן עצמו ביטל חששות אלו, כששכנע את שאול אביו שלא להמית את דוד, עד שנשבע בפניו שלא יעשה כן (שם י"ט, א-ז). כך יכולים אנו להבין את גודל ההלם שאחז את דוד, עת הבין לראשונה כי יונתן לא היתל בו, ואכן נשקפת סכנה ממשית לחייו מצד מלך ישראל, שאול:

וַיִּבְרַח דָּוִד מִנוֹת [מְנוֹת קרי] בְּרָמָה וַיָּבֹא וַיֹּאמֶר לְפָנָי יְהוֹנָתָן מֶה עָשִׂיתִי מֶה עֹנִי וּמֶה חָטָאתִי לְפָנָי אַבְיֶיךָ כִּי מִבְּקֹשׁ אֶת נַפְשִׁי. וַיֹּאמֶר לוֹ חָלִילָה לֹא תָמוּת הַנְּה לֹ [לא קרי] עֲשֵׂה [עֲשֵׂה קרי] אָבִי דָּבָר גָּדוֹל אוֹ דָּבָר קָטָן וְלֹא יִגְלֶה אֶת אֲזָנַי וּמִדְּוַע יִסְתִּיר אָבִי מִמֶּנִּי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֵין זֹאת. וַיִּשָּׁבַע עוֹד דָּוִד וַיֹּאמֶר יְדַע יְדַע אַבְיֶיךָ כִּי מִצָּאתִי חֵן

”אל תסתר פניך ממני” – למבנהו של מזמור כ”ז

בְּעֵינַיִךְ וַיֵּאמֶר אֵל יְדַע זֹאת יְהוֹנָתָן פֶּן יַעֲצֹב וְאוֹלָם חַי ה' וְחַי נַפְשֶׁךָ כִּי כָפַשְׁע בֵּינִי וּבֵין הַמָּוֶת
(שם כ', א-ג).

מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. הדבר מתגלגל בפרקים הבאים (כ”א-כ”ב) עד שנצרך דוד לגלות מהארץ, לחפש מקלט אצל אכיש, לברוח אף ממנו, לחנות במערת עדולם, ולהגיע למצודה, ובה כתב את המזמור, להצעתנו. במשך כל אותו זמן, מעיקה על לבו של דוד, השאלה שהציב בפני יונתן. לפתע, חייו נטרפו. עלייתו המהירה נגדעה, ובן לילה הפך לאויב המלך, ללא שום שביב מידע לפשר הדבר.

תחושה זו של הלם והפתעה, מנסה דוד לשדר אף אלינו. ברצונו לשחזר בלב הקורא את הפליאה לפער הבלתי נתפש בין תקופת הזוהר שלו, עת צלח במלחמותיו נגד פלשתים, לתקופת השפל, בה הוכרז כמורד במלוכה. הקורא המתקדם לפי סדר המזמור, משתומם על ההידרדרות הפתאומית, הבלתי מובנת, במהלך המזמור. באמצעי ספרותי מבריק זה, הצליח דוד לשמר את הלם ההפתעה אלפי שנים אחריו. בצורה זו משתף אותנו המשורר לא רק בתוכן תפילתו, אלא אף בתחושותיו.